

5^η Διδακτική Ενότητα:

Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική μετά τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020». Οι σύγχρονες προκλήσεις και τα πιθανά σενάρια για το μέλλον

I. Εισαγωγή: Μερικές δηλώσεις αυτών που καθορίζουν το μέλλον της ΕΚΠ

«Europe will not be made all at once, or according to a single plan. It will be built through concrete achievements which first create a de facto solidarity».

(Robert Schuman, 1950)

«Τεράστιες προκλήσεις μας περιμένουν...η Ευρώπη είναι η ασπίδα προστασίας για όλους εμάς που μπορούμε να θεωρούμε τη θαυμαστή αυτή ήπειρο σπίτι μας»

(Γιούγκερ, 2014)

« “It’s time for a reality check. Are our EU and our Member State’s policies in social affairs in the broad sense of the word still up to date? Are they fit-for-purpose for the 21st century? How can we make the European social model future-proof? In short: How can we strive towards a better Europe for our children?”

(Commissioner Thyssen, 2016)

«ΕΠΚΔ: «πυξίδα» για την ανανέωση της σύγκλισης»

(Γιούγκερ, 2017)

«Δεσμευόμαστε και δηλώνουμε ότι θα καταβάλουμε προσπάθειες για να υλοποιήσουμε...μια κοινωνική Ευρώπη...θα προωθεί την κοινωνική πρόοδο, τη συνοχή...θα προάγει την ισότητα...θα μάχεται την ανεργία, τις διακρίσεις, τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια»

(Διακήρυξη της Ρώμης, ηγέτες της ΕΕ, 2017)

«...νέες απαντήσεις σε μια παλιά ερώτηση: τι μέλλον θέλουμε για τους εαυτούς μας, τα παιδιά μας και την Ένωσή μας;»

(Λευκή Βίβλος 2017)

II. Η «Ευρώπη 2020» τελειώνει. Και τώρα τι;

A. Σύντομη αναφορά στην αποτίμηση της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020»

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» αποτέλεσε την ατζέντα της ΕΕ την περασμένη δεκαετία με βασικό συστατικό της στοιχείο, την υιοθέτηση φιλόδοξων ποσοτικών στόχων για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη, μεταξύ άλλων, την οποία ακολούθησε η υιοθέτηση αντίστοιχων εθνικών στόχων από τα κράτη μέλη.

Το ισχυρό πολιτικό μήνυμα πίσω από τους στόχους αυτούς αφενός και η παρακολούθηση και ο συντονισμός της προόδου των κρατών μελών από τα άλλα, δημιούργησαν την προστιθέμενη αξία της όλης διαδικασίας.

Η βαθιά και πρωτοφανής χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση που έπληξε την ΕΕ συνέπεσε με την έναρξη της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και εμπόδισε την πρόοδο προς τους στόχους της, ιδιαίτερα έντονα σε ορισμένα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Παρά την ανάκαμψη που παρατηρείται από το 2013 και μετά και τις θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας, η ανεργία, η ανεργία των νέων, η φτώχεια των εργαζομένων και η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός παραμένουν προκλήσεις για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο την πορεία προς τους 5 στόχους της στρατηγικής. Ο στόχος για την απασχόληση πλησιάστηκε αρκετά, αλλά δεν επετεύχθη, παρά το ό,τι σημειώθηκε ρεκόρ απασχόλησης το 2018, ενώ ο στόχος για τη φτώχεια και την κοινωνική ένταξη απέχει μακράν από την επίτευξη.

Η ΕΕ καλείται να ανακοινώσει την επόμενη στρατηγική, έχοντας αποκομίσει τα διδάγματα από την «Ευρώπη 2020» και λαμβάνοντας υπόψη παλιές και νέες προκλήσεις, στις οποίες ήρθε, πολύ πρόσφατα να προστεθεί η κρίση από την πανδημία του Covid-19.

Πηγές για την κατεύθυνση προς την οποία φαίνεται ότι θα κινηθεία αποτελούν επίσημα κείμενα των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, μερικά από τα οποία είναι τα ακόλουθα¹:

---

¹ Όλα τα κείμενα βρίσκονται στον ιστότοπο της ΕΕ: <http://europa.eu/>

- Λευκή Βίβλος για το μέλλον της Ευρώπης (2017)
- Διακήρυξη της Ρώμης (2017)
- Έγγραφο προβληματισμού για την κοινωνική διάσταση της Ευρώπης (2017)
- Στρατηγική Ατζέντα 2019-2024 για την ΕΕ (Ιούνιος 2019)
- Πρόγραμμα για τη νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή από την Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν (Ιούλιος 2019)

Β. Η κοινωνική διάσταση της Ευρώπης και η σημερινή κοινωνική πραγματικότητα

Από τη θεσμοθέτηση της ισότητας στις αμοιβές μεταξύ ανδρών και γυναικών στη Συνθήκη της Ρώμης το 1957, έως τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων το 2017, η ΕΕ διέθετε κοινωνική διάσταση, στενά συνδεδεμένη με τις οικονομικές φιλοδοξίες.

Ωστόσο, η κοινωνική διάσταση της ΕΕ παραμένει ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα, που καλύπτει όλο το φάσμα μεταξύ των ακραίων αντιλήψεων: από τη μια πλευρά την αντίληψη ότι η «κοινωνική Ευρώπη» υπάρχει μόνο στα κείμενα και τα λόγια (η Ευρώπη δεν είναι παρά ένας «καταλύτης των παγκόσμιων αγορών και όχημα εμπορικών συμφερόντων»²) έως την αντίληψη της άλλης πλευράς που λέει ότι είναι το «κοινωνικό πρόσωπο» της Ευρώπης που διασφαλίζει τις δημοκρατικές, πολυπολιτισμικές ευημερούσες και χωρίς διακρίσεις κοινωνίες.

Υπέρ της πρώτης άποψης συνηγορεί το γεγονός ότι η κοινωνική πολιτική είναι αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Η συζήτηση αυτή είναι κα τώρα επίκαιρη και για να καταλήξει κάπου πρέπει να είναι σαφής η υφιστάμενη κατάσταση, αλλά και η πρόοδος που συντελέστηκε όλα αυτά τα χρόνια, σε ό,τι αφορά τα κοινωνικά ζητήματα.

Η σημερινή κοινωνική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από σημαντικές αλλαγές που έχουν συντελεστεί και θα συνεχιστούν στα αμέσως επόμενα χρόνια και οι οποίες αφορούν τις δημογραφικές εξελίξεις, τη μετανάστευση και την κυκλοφορία των

---

² ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2017

ανθρώπων, τα νέα περιβάλλοντα εργασίας, τους νέους κοινωνικούς κινδύνους και τη νέα πραγματικότητα που έφερε η πανδημία του Covid-19.

Οι αλλαγές αυτές έχουν επηρεάσει όλα τα κράτη μέλη και οι Ευρωπαίοι πολίτες σε σχετικές έρευνες επιβεβαιώνουν σε ένα βαθμό την αφθονία και ευημερία που χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες τους, ωστόσο εκφράζουν άγχος και ανησυχία για τις μελλοντικές γενιές.

III . Οι προκλήσεις για την ΕΕ, σύγχρονες και παλαιότερες

Με μια ματιά, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η ΕΕ, θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- Αποκλίσεις μεταξύ χωρών και περιφερειών
- Πληθυσμιακές μεταβολές
- Δημογραφικό
- Μετανάστευση
- Νέοι τρόποι ζωής
- Νέο περιβάλλον εργασίας
- Νέοι κοινωνικοί κίνδυνοι
- Εκπαίδευση και δεξιότητες
- Η πανδημία του Covid-19

IV . Οι Αποκλίσεις στο εσωτερικό και μεταξύ των κρατών μελών

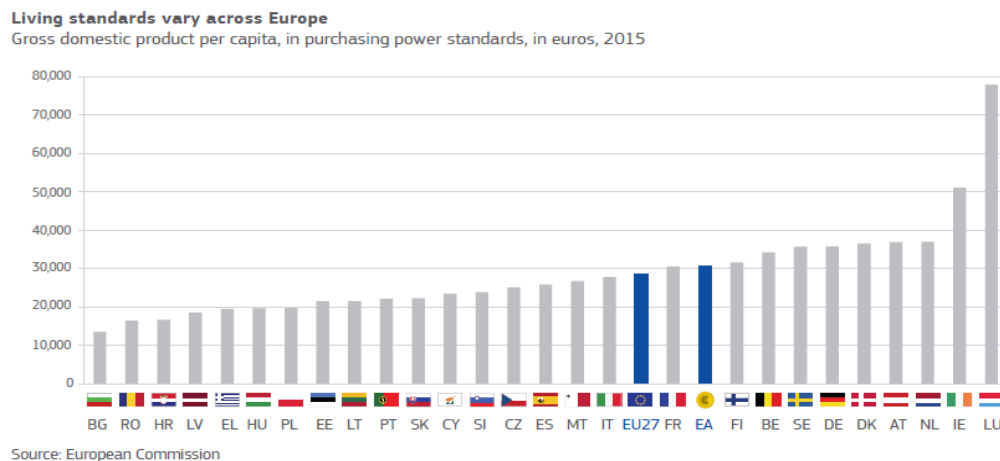
Βασική επιδίωξη της ΕΕ, από τη δημιουργία των πρώτων κοινοτήτων της έως τη σημερινή της μορφή, ήταν η σύγκλιση, η οποία τις τελευταίες δεκαετίες τέθηκε ως προτεραιότητα και στα κοινωνικά ζητήματα.

Ωστόσο, οι μεγάλες διαφορές που καταγράφονται τόσο μεταξύ των κρατών μελών, όσο και στο εσωτερικό τους καταμαρτυρούν ότι δεν επιτυγχάνεται. Αντιθέτως, οι μεγάλες αποκλίσεις θα μπορούσε να πει κανείς ότι δυναμιτίζουν την ομοιογένεια του οικοδομήματος της Ένωσης.

A. Αποκλίσεις στο βιοτικό επίπεδο

Παρά την ανάκαμψη, οι αποκλίσεις στο βιοτικό επίπεδο στο εσωτερικό και μεταξύ των κρατών μελών επιμένουν και η όποια πρόοδος δεν κατανέμεται ομοιόμορφα.

Διάγραμμα 1: κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης στην Ευρώπη, το 2015.

Πέραν των διαφορών μεταξύ των κρατών μελών, όπως αποτυπώνονται στο παραπάνω διάγραμμα, υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις στο εσωτερικό των χωρών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι αποκλίσεις που εμφανίζονται μεταξύ πρωτευουσών και υπολοίπων περιοχών της χώρας, όπως για παράδειγμα η Μπρατισλάβα και η Πράγα, που έχουν αντίστοιχα το 5ο και 6ο υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην ΕΕ. (τα οποία δεν αντιστοιχούν στην κατάταξη των χωρών τους).

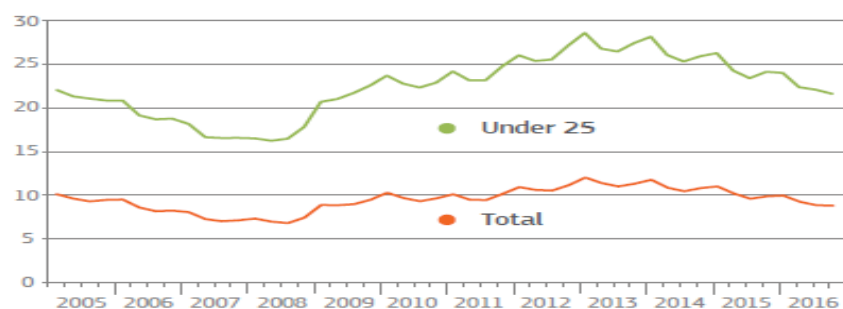
B. Αποκλίσεις στην ανεργία και την ανεργία των νέων

Οι νέοι πλήττονται ιδιαίτερα από την κρίση και για πρώτη φορά μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο υπάρχει «πραγματικός κίνδυνος για τους σημερινούς ενήλικες, την πιο μορφωμένη γενιά που υπήρξε ποτέ, να ζήσουν χειρότερα από τους γονείς τους»³.

³ οπ

Διάγραμμα 2

Youth unemployment is falling but remains high
% of active population, 2005-2016

Source: European Commission

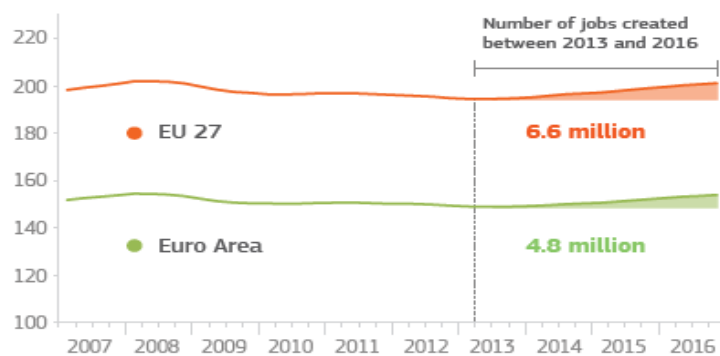
Τα ποσοστά ανεργίας νέων διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, όπως και τα ποσοστά ανεργίας του γενικού πληθυσμού που κυμαίνονται από 5% σε Τσεχία, Γερμανία, Ουγγαρία) έως 23% σε Ελλάδα, Ισπανία.⁴

Η ανεργία μειώνεται σε όλη την Ευρώπη και η απασχόληση αυξάνεται, αλλά οι γυναίκες και οι ηλικιωμένοι εξακολουθούν να σημειώνουν χαμηλότερα ποσοστά.

Γ. Αποκλίσεις στην απασχόληση

Διάγραμμα 3

Employment is recovering and growing steadily
In millions, 2007-2016

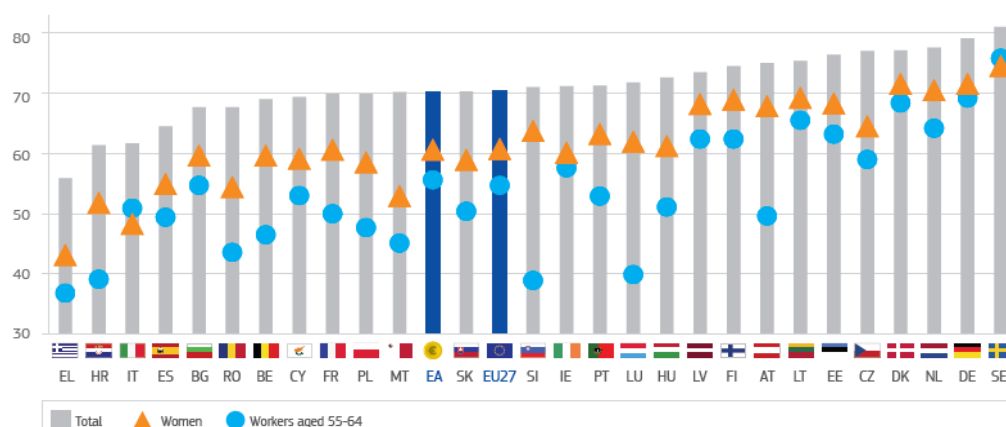

Source: European Commission

⁴ Στοιχεία του 2017

Διάγραμμα 4

Employment rates differ: They are increasing but remain lower for women and older workers
In %, Q4 2016

Source: European Commission

Ομοίως, μεγάλες διαφορές εμφανίζονται στην απασχόληση, η οποία κυμαίνονται από ποσοστά μεγαλύτερα του 75% σε Σουηδία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Δανία, Τσεχία, Εσθονία, Λιθουανία, Αυστρία έως ποσοστά μικρότερα του 70% σε Ελλάδα, Κροατία, Ιταλία, Εσθονία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Βέλγιο

4. Αποκλίσεις στη φτώχεια και την ανισότητα

Ο κίνδυνος φτώχειας παραμένει υψηλός και η παιδική φτώχεια είναι επίσης υψηλή και αυξάνεται σε αρκετά ΚΜ, γεγονός που σημαίνει ότι τα παιδιά αυτά έχουν περιορισμένη πρόσβαση στη φροντίδα υγείας, υψηλότερο κίνδυνο σχολικής διαρροής, και αργότερα ως ενήλικοι αυξημένο κίνδυνο ανεργίας και φτώχειας (διαγενεακή μετάδοση της φτώχειας).

Ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού εξακολουθεί να αφορά σχεδόν το ¼ του πληθυσμού της Ευρώπης, ενώ το 2018 ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν αυτόν τον κίνδυνο έχει αυξηθεί κατά 1,7 εκατομμύρια από το 2010.

Τα ποσοστά φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού μεταξύ των κρατών μελών επίσης ποικίλουν από 32,8% στη Βουλγαρία (ακολουθεί η Ρουμανία με 32,5% και η Ελλάδα με 31,8%)⁵ έως 16,5% στη Φιλανδία.

Σε ό,τι αφορά την εισοδηματική ανισότητα, οι υψηλότερες τιμές του δείκτη S80/S20 καταγράφονται στη Ρουμανία, Λιθουανία, Βουλγαρία, Λετονία, Κύπρο,

⁵ Τα στοιχεία προέρχονται από τη Eurostat και αφορούν το έτος 2018

Εσθονία και Ιταλία, ενώ σημαντικές είναι οι διαφορές μεταξύ περιοχών εντός των κρατών μελών.

E. Αποκλίσεις στα συστήματα κοινωνικής προστασίας

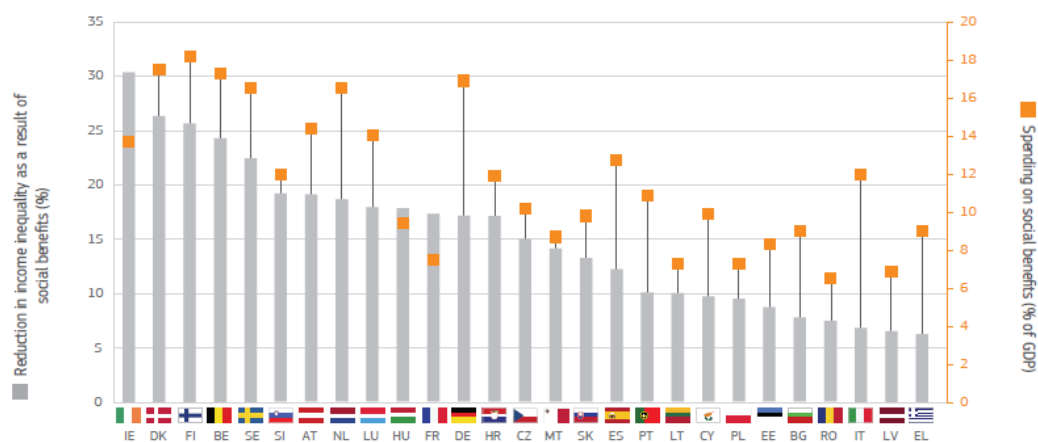
Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας στις χώρες της ΕΕ διαφέρουν κατ'αρχάς ως προς το χρόνο δημιουργίας τους, ο οποίος συνδέεται άμεσα με τους στόχους τους. Με βάση αυτό το κριτήριο διακρίνονται σε 3 κατηγορίες: αυτά που δημιουργήθηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα, όσα δημιουργήθηκαν μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο και τα πλέον πρόσφατα που δημιουργήθηκαν ή αναπτύχθηκαν πλήρως κατά τις δεκαετίες του '80 και του '90. Επιπλέον διαφέρουν ως προς τις πολιτικές προτιμήσεις, το μέγεθος και την κατανομή των προϋπολογισμών, τη χρηματοδότηση, το βαθμό κάλυψης και το ρόλο των κοινωνικών εταίρων.

Για παράδειγμα, σε ό,τι αφορά τις δαπάνες κοινωνικής προστασίας, είναι χαρακτηριστικό ότι το 2015, μόνο 8 κράτη μέλη (Φιλανδία, Γαλλία, Δανία, Αυστρία, Ιταλία, Σουηδία, Ελλάδα, Βέλγιο) δαπανούσαν περισσότερο από το 20% του ΑΕΠ στην κοινωνική προστασία.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η στόχευση των δαπανών κοινωνικής προστασίας αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την αντιμετώπιση των ζητημάτων της ανισότητας και της φτώχειας.

Διάγραμμα 5

Well-targeted welfare policies can have a powerful impact on reducing inequalities in %, 2014

Source: European Commission

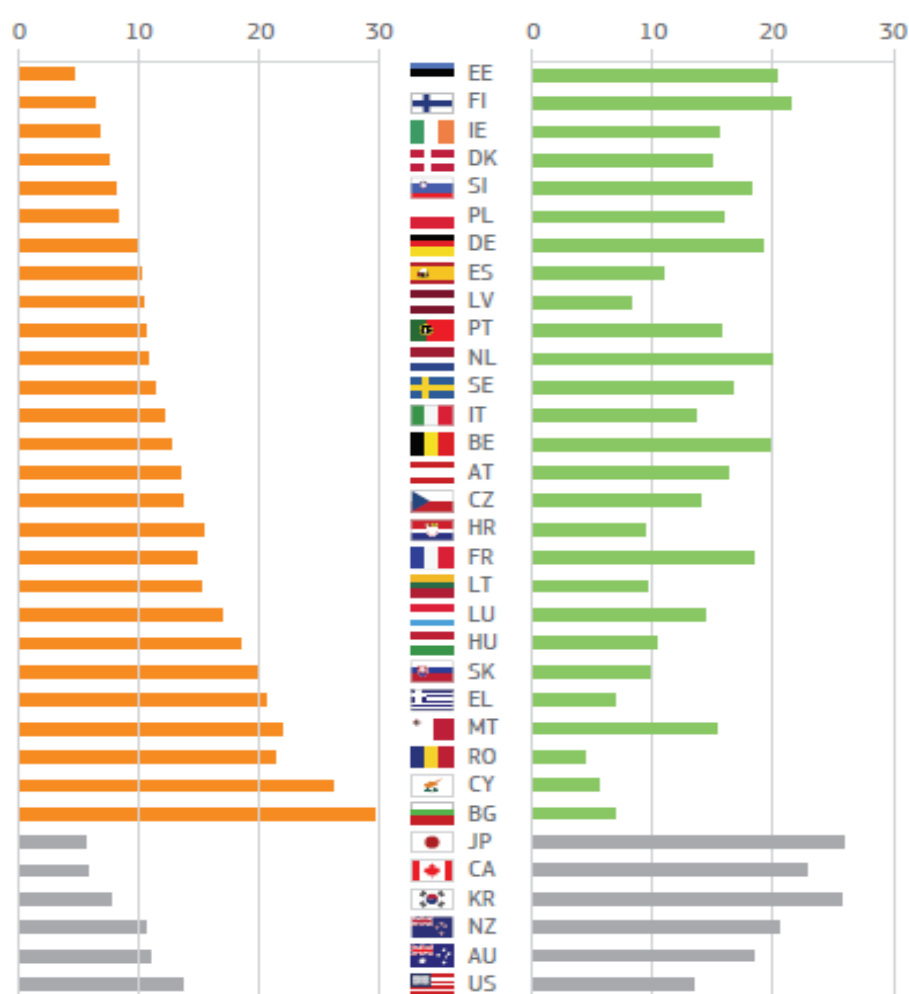
V. Οι προκλήσεις στην εκπαίδευση και την απόκτηση δεξιοτήτων

Προκαλεί έκπληξη και ανησυχία η διαπίστωση ότι περίπου $\frac{1}{4}$ του ενήλικου πληθυσμού της Ευρώπης έχει δυσκολίες γραφής και ανάγνωσης ή πολύ μικρή ικανότητα αριθμητικών υπολογισμών, ενώ οι μισοί σχεδόν από τους ενήλικες δεν διαθέτουν ψηφιακές δεξιότητες.

Few Europeans are among the top performers in science, reading and mathematics worldwide

% of 15 year olds who are low achievers in science, reading and in maths

% of 15 year olds who are top performers in science, reading and in maths

Source: OECD PISA 2015

Επιπλέον καταγράφονται κακές επιδόσεις σε βασικές δεξιότητες των νέων, οι οποίες μάλιστα χειροτερεύουν.

Στο διάγραμμα βλέπουμε αποτελέσματα του διαγωνισμού⁶ του PISA (Programme for International Student Assessment) που διοργανώνεται ανά τριετία και αφορά τρεις δεξιότητες - στην κατανόηση κειμένου, τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες - που πρέπει να έχουν οι μαθητές ολοκληρώνοντας την υποχρεωτική εκπαίδευση, δηλαδή έως τας 16 τους, κατά το έτος 2015.

Από το διάγραμμα αυτό διαπιστώνουμε ότι:

Το ποσοστό των ατόμων 15 ετών με χαμηλές επιδόσεις σε θετικές επιστήμες, ανάγνωση και μαθηματικά είναι μικρότερο από 10% σε Φιλανδία, Ιρλανδία, Δανία, Σλοβενία, Πολωνία, Γερμανία, ενώ κυμαίνεται μεταξύ 20-30% σε Βουλγαρία, Κύπρο, Ρουμανία, Μάλτα, Ελλάδα, Σλοβακία.

Αντίστοιχα το ποσοστό των ατόμων 15 ετών με υψηλές επιδόσεις σε θετικές επιστήμες, ανάγνωση και μαθηματικά είναι μεγαλύτερο από 20% στη Φιλανδία, κυμαίνεται από 10-20% σε Ολλανδία, Βέλγιο, Γαλλία, Μάλτα, Σουηδία, Αυστρία, Τσεχία, Λουξεμβούργο, Ιταλία, Πορτογαλία, Γερμανία, Σλοβενία, Πολωνία, Ισπανία και είναι μικρότερο από 10% σε Βουλγαρία, Κύπρο, Ρουμανία, Ελλάδα, Σλοβακία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Κροατία, Λετονία

Στην επόμενο διαγωνισμό του 2018 οι μαθητές από τις μεγάλες περιοχές της Κίνας βρέθηκαν στις πρώτες θέσεις, ενώ από την Ευρώπη ξεχώρισε η Εσθονία. Διεθνώς, στις πέντε πρώτες θέσεις βρέθηκαν:

- Στην κατανόηση κειμένου, η Κίνα (Πεκίνο, Σαγκάη, Γιανγκσού, Ζεϊάνγκ), η Σιγκαπούρη, το Μακάο της Κίνας, το Χονγκ Κονγκ και η Εσθονία,
- Στα μαθηματικά, η Κίνα (Πεκίνο, Σαγκάη κ.λπ.), η Σιγκαπούρη, το Μακάο, το Χονγκ-Κονγκ και η Ταϊπέι.
- Στις φυσικές επιστήμες, η Κίνα (Πεκίνο, Σαγκάη κ.λπ.), η Σιγκαπούρη, το Μακάο, η Εσθονία και η Ιαπωνία.

---

⁶ Πρόκειται για Διεθνές Πρόγραμμα για την Αξιολόγηση των Μαθητών PISA (Programme for International Student Assessment) που διοργανώνεται από τον ΟΟΣΑ στο χώρο της εκπαίδευσης ανά τακτά χρονικά διαστήματα από το 2000 μέχρι σήμερα. Είναι αποτέλεσμα συνεργασίας των χωρών μελών του ΟΟΣΑ και της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης του ΟΟΣΑ.

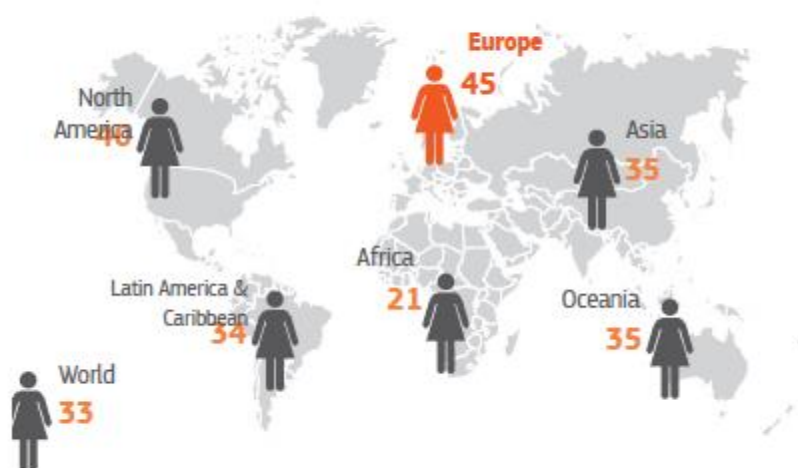
Γενικά η Ευρώπη αντιμετωπίζει πρόβλημα στο γεγονός ότι τα περισσότερα κράτη μέλη δεν έχουν κάνει επαρκή πρόοδο στη μείωση του ποσοστού των ατόμων με χαμηλές επιδόσεις σε ανάγνωση, θετικές επιστήμες και μαθηματικά. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη σοβαρότερο για συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού με κοινωνικοοικονομικά προβλήματα. Για παράδειγμα, οι μετανάστες μαθητές εμφανίζουν υπερδιπλάσια πιθανότητα για χαμηλές επιδόσεις στις θετικές επιστήμες

V. Οι προκλήσεις στις πληθυσμιακές μεταβολές

Ο πληθυσμός της Ευρώπης αλλάζει. Το προσδόκιμο ζωής έχει βελτιωθεί σημαντικά και είναι χαρακτηριστικό ότι ο μέσος όρος ζωής των ανδρών ήταν 43 έτη το 1900, ενώ ο αναμενόμενος μέσος όρος ζωής για το 2050 είναι τα 82 έτη. Τα αντίστοιχα νούμερα για τις γυναίκες είναι 46 και 87 έτη. Τα περισσότερα μωρά που γεννιούνται στην Ευρώπη από σήμερα έως το 2025 θα εξακολουθούν να βρίσκονται εν ζωή σε 100 χρόνια.

Διάγραμμα 7: Μέση ηλικία σε διάφορες περιοχές του κόσμου

Europeans will be the oldest people in the world by 2030
Median age by regions of the world

Source: Rand Europe

Οι Ευρωπαίοι έχουν επίσης λιγότερα παιδιά. (1960:>2 παιδιά ανά γυναίκα, σήμερα: 1,58), με αποτέλεσμα τη γήρανση των κοινωνιών μας. Υπάρχουν ήδη

περισσότερα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών από όσα παιδιά κάτω των 14 ετών στην ΕΕ. Μέχρι το 2050, σχεδόν 1/3 των Ευρωπαίων θα είναι ηλικίας 65 ετών και άνω (σήμερα είναι το 1/5). Μέχρι το 2030 οι Ευρωπαίοι θα είναι οι πιο ηλικιωμένοι στον κόσμο, με μέση ηλικία τα 45 έτη.

Παράλληλα ο πληθυσμός της Ευρώπης μειώνεται σταθερά και ως το 2080 οπ= πληθυσμός των χωρών Ελλάδα, Σλοβακία, Πορτογαλία, Βουλγαρία θα έχει μειωθεί κατά 30%. Ιδιαίτερο πρόβλημα αντιμετωπίζει η Λιθουανία, της οποίας ο πληθυσμός θα μειωθεί κατά το 1/3 έως το 2080.

Μέχρι το 2060, η Ευρώπη θα αντιπροσωπεύει μόνο το 5% του παγκόσμιου πληθυσμού, ενώ κανένα κράτος μέλος δεν θα έχει έως τώρα περισσότερο από το 1% του παγκόσμιου πληθυσμού, γεγονός που μειώνει το σχετικό βάρος της Ευρώπης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η εξέλιξη αυτή θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στις δημόσιες πολιτικές και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Μπορεί να αποτελέσει πηγή νέων θέσεων εργασίας, αλλά δημιουργεί επίσης και νέες ανάγκες.

Για την ΕΕ των 27, οι συνταξιοδοτικές δαπάνες αναμένεται να αυξηθούν στο 12,4% του ΑΕΠ έως το 2030. Η γήρανση του πληθυσμού φέρνει στο προσκήνιο το ζήτημα της δικαιοσύνης μεταξύ των γενεών. Το 2060 σε κάθε ηλικιωμένο θα αντιστοιχούν μόνο 2 άτομα σε ηλικία εργασίας, (αντί 4 ατόμων το 2008). Οι επιπτώσεις αυτού του γεγονότος θα μετριαστούν από τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις. Η συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού μπορεί επίσης να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση του επιπέδου ανάπτυξης. Η νόμιμη μετανάστευση μπορεί να προσφέρει στην ΕΕ τις δεξιότητες που απαιτούνται στην αγορά εργασίας και να συμβάλει στη βιωσιμότητα των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας.

Σε ό,τι αφορά τις γεννήσεις, η Ευρώπη είναι διαιρεμένη, καθώς ο βορράς, η δύση και το κέντρο παρουσιάζουν υψηλούς δείκτες γεννητικότητας, σε αντίθεση με το νότο (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Κύπρος), όπου αντιστοιχούν μόλις 1,3 παιδιά/γυναίκα.

Επίσης διαιρεμένη είναι η Ευρώπη σε ό,τι αφορά τις μεταναστευτικές ροές. Έτσι στο νότο σημειώνεται απώλεια πληθυσμού, σε αντίθεση με το βορρά, τη δύση και το κέντρο, όπου καταγράφονται υψηλοί ρυθμοί μετανάστευσης.

VI. Οι προκλήσεις που δημιουργούν οι νέοι τρόποι ζωής και το σύγχρονο περιβάλλον εργασίας- οι νέοι κοινωνικοί κίνδυνοι

Ο τρόπος ζωής των Ευρωπαίων αλλάζει ραγδαία: τα διαζύγια αυξάνονται, δημιουργούνται νέες μορφές σχέσεων, ενώ η διευρυμένη οικογένεια αποδυναμώνεται ακόμη περισσότερο. Οι τάσεις αυτές αυξάνουν την κοινωνική απομόνωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2015 το 1/3 των νοικοκυριών στην Ευρώπη ήταν μονοπρόσωπα.

Ταυτόχρονα αλλάζει το περιβάλλον και η φύση της εργασίας. Οι γνωστοί σε όλους μας παράγοντες της τεχνολογικής προόδου, της παγκοσμιοποίησης δημιουργούν νέες μορφές συμβάσεων εργασίας, νέα καθεστώτα ασφαλιστικά, ενώ αυξάνουν σημαντικά, τις θέσεις εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών.

Αυτές οι θέσεις εργασίας χαρακτηρίζονται από επισφάλεια, γεωγραφική κινητικότητα, συχνές εναλλαγές των προσώπων και επικέντρωση στο αποτέλεσμα της εργασίας και όχι στην παρουσία των εργαζομένων.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η εμφάνιση νέων κοινωνικών κινδύνων που σχετίζονται με την επιδείνωση της ποιότητας της εργασίας, ως προς τις αποδοχές, την ασφάλεια και τις συνθήκες. Τέτοιοι κίνδυνοι είναι ασθένειες όπως άγχος, κατάθλιψη, παχυσαρκία, εθισμός στην τεχνολογία. Οι δημόσιες αρχές, οι επιχειρήσεις, τα άτομα και τα συστήματα κοινωνικής προστασίας δυσκολεύονται να ανταποκριθούν και να προσαρμοστούν.

Οι Ευρωπαίοι προσδοκούν από τις κυβερνήσεις τους να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις:

- 8 στους 10 θεωρούν την ανεργία, τις κοινωνικές ανισότητες και τη μετανάστευση τις κορυφαίες προκλήσεις για την ΕΕ.
- 7 στους 10 θεωρούν ότι η απασχόληση και οι κοινωνικές πολιτικές δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς

- Περισσότεροι από τους μισούς θεωρούν ότι δεν δίνεται στον καθένα η ευκαιρία για επιτυχία και ότι η ζωή θα είναι πιο δύσκολη για την επόμενη γενιά.

VI. Η πρόκληση της πανδημίας του Covid-19

Με την εμφάνιση της πανδημίας, η πλειοψηφία των **κρατών μελών** πήρε μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας, τα οποία είχαν επιπτώσεις στην απασχόληση και τα κοινωνικά ζητήματα, τόσο άμεσες, όσο και μακροπρόθεσμες. Στις δεύτερες η επέκταση της τηλεεργασίας φαίνεται να κυριαρχεί και είναι ιδιαίτερα πιθανό να φέρει με τη σειρά της συνέπειες στην παραγωγικότητα της εργασίας και την ευημερία των εργαζομένων.

Σε ό,τι αφορά την ευρωπαϊκή οικονομία συνολικά ιδιαίτερα επηρεάστηκαν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι αυτοαπασχολούμενοι και οι εργαζόμενοι σε άτυπες μορφές απασχόλησης.

Παράλληλα, η πλειοψηφία των **κρατών μελών** για την υποστήριξη των επιχειρήσεων, των εργαζομένων και των ανέργων, πήρε μέτρα, όπως: προσαρμογή του επιδόματος ανεργίας με αύξηση ποσού ή/και χρόνου κάλυψης, τηλεεργασία, κάλυψη καθαρού κατώτατου μισθού, αναβολή καταβολής φόρου ή/και ασφαλιστικών εισφορών.

Οι πρώτες **πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής** για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας ήταν η **δέσμη μέτρων** που ανακοινώθηκε στις 02.04.2020 και περιλαμβάνει:

- Την **πρωτοβουλία CRII** (Coronavirus Response Investment Initiative), με προϋπολογισμό 37 δισ. Ευρώ από τα ευρωπαϊκά ταμεία)
- Το μέτρο **SURE** (Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency), για την επιβίωση των επιχειρήσεων και τη διατήρηση των θέσεων εργασίας, με προϋπολογισμό 100 δισ ευρώ.
- Το **Εργαλείο Στήριξης Έκτακτης Ανάγκης** για την αγορά εξοπλισμού ατομικής προστασίας, την παροχή ιατρικής βοήθειας και την επιτάχυνση των δοκιμών για την εύρεση του εμβολίου, με προϋπολογισμό 3 δισ ευρώ.

- Την **τροποποίηση του κανονισμού του TEBA** για την εισαγωγή ηλεκτρονικών voucher
- Την **ανακατεύθυνση των κονδυλίων** των ταμείων ΕΤΠΑ, ΕΚΤ και Συνοχής
- Την **εξαίρεση από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης**

Σύμφωνα με τις πρώτες **προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής**, η ύφεση λόγω της πανδημίας θα είναι η μεγαλύτερη μετά το κραχ του 1929. Ενδεικτικά προβλέπονται:

- Ανάπτυξη 2019-2020: - 7,4%
- Ανάπτυξη 2020-2021: +6,1% (αλλά το 2021 η ανάπτυξη θα είναι μικρότερη από το 2019)
- Απασχόληση: ήδη μειώνεται κατά το α΄3μηνο 2020)
- Ανεργία: θα αυξηθεί σε όλα τα ΚΜ
- Ειδιοσηματική ανισότητα και κίνδυνος φτώχειας: θα αυξηθούν και μάλιστα θα αυξηθούν ιδιαίτερα για ομάδες του πληθυσμού, όπως οι προσωρινά εργαζόμενοι, οι μετανάστες και οι Ρομά.
- Επιπλέον επιδείνωση ανισοτήτων θα σημειωθεί λόγω της άνισης πρόσβασης σε ψηφιακές δομές και δεξιότητες

VII. Πιθανοί τρόποι συνέχειας για την ΕΕ-27

Η Λευκή Βίβλος για το μέλλον της κοινωνικής Ευρώπης, έβαλε στο τραπέζι της συζήτησης, τα 5 σενάρια, τα οποία συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Συνεχίζουμε κανονικά
- Τίποτε περισσότερο από την ενιαία αγορά
- Αυτοί που θέλουν περισσότερα, κάνουν περισσότερα
- Κάνουμε λιγότερα με πιο αποδοτικό τρόπο
- Κάνουμε μαζί πολύ περισσότερα

Τα σενάρια αυτά ανταποκρίνονται σε 3 εναλλακτικές επιλογές για το μέλλον της ΕΕ:

α)Περιορισμός της κοινωνικής διάστασης στην ελεύθερη κυκλοφορία

β)Ευρύτερη δράση στο κοινωνικό επίπεδο για όσα ΚΜ επιθυμούν

γ) Εμβάθυνση της κοινωνικής διάστασης

Έχει ενδιαφέρον να δούμε τι σημαίνει το καθένα από τα παραπάνω στην πράξη:

α)Περιορισμός της κοινωνικής διάστασης στην ελεύθερη κυκλοφορία:

Οι πολιτικές της Ένωσης εστιάζονται αποκλειστικά εστίαση στην ενιαία αγορά. Διατηρούνται οι κανόνες που αφορούν τη μετακίνηση προσώπων, όπως η κοινωνική ασφάλιση, η απόσπαση, η περίθαλψη, η αναγνώριση των πτυχίων, αλλά καταργείται η

ευρωπαϊκή νομοθεσία για προστασία, υγεία, ασφάλεια, χρόνο εργασίας, χρόνο ανάπαυσης, ελάχιστη άδεια μετ'αποδοχών, ελάχιστα πρότυπα για άδειες μητρότητας, γονικές άδειες, εγγύηση δικαιωμάτων εργαζομένων.

Ο κοινωνικός διάλογος περιορίζεται μόνο σε ζητήματα εσωτερικής αγοράς και διακόπτεται η συγχρηματοδότηση κοινωνικών προγραμμάτων.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα των παραπάνω: οι 20 ημέρες διακοπών και οι 14 εβδομάδες άδειας μητρότητας δεν είναι πλέον εγγυημένες σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Οι ασθενείς μπορούν να λάβουν θεραπεία σε οποιοδήποτε ΚΜ, αλλά δεν υπάρχει ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση της αύξησης των ανθεκτικών στα αντιβιοτικά βακτηρίων.

β)Ευρύτερη δράση στο κοινωνικό επίπεδο για όσα ΚΜ επιθυμούν:

Αφού όσοι επιθυμούν, μπορούν να κάνουν περισσότερα, θα δημιουργηθούν ομάδες χωρών με ίδιες προσεγγίσεις, ενώ τα δικαιώματα που παρέχει το δίκαιο της ΕΕ θα ποικίλουν από χώρα σε χώρα. Θα αυξηθούν οι αποκλίσεις και η ποικιλία των κοινωνικών προτύπων θα έχει αρνητικές επιπτώσεις σε ανάπτυξη και απασχόληση και η αναγνώριση των πτυχίων θα είναι αυτόματη μόνο σε ορισμένα κράτη μέλη και το ύψος και η περίοδος χορήγησης των επιδομάτων ανεργίας θα διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών.

Η πολυπλοκότητα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων θα γίνει εντονότερη, αλλά θα αυξηθεί η σύγκλιση εντός της ευρωζώνης, ενώ θα υπάρξει η δυνατότητα για

κοινή τιμολόγηση φαρμάκων και εμβολίων για ομάδες χωρών, με πιθανή βελτίωση της κάλυψης και της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, καθώς και η δυνατότητα για έναν μόνο αριθμό κοινωνικής ασφάλισης.

γ) Εμβάθυνση της κοινωνικής διάστασης:

Η ΕΕ27 προχωρά συντονισμένα στην εμβάθυνση της κοινωνικής διάστασης, δηλαδή προχωρά σε αλλαγές στη νομοθεσία σχετικά με τη συνεργασία, την καθοδήγηση και τη χρηματοδότηση. Η εναρμόνιση των δικαιωμάτων είναι πλήρης και δεν περιορίζεται στη θέσπιση κοινών προτύπων.

Στα κοινωνικά ζητήματα οι εθνικές αρχές διατηρούν τον πρώτο λόγο, αλλά η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει νέες πρωτοβουλίες και προχωρά σε πλήρη χρήση μέσων για τη στήριξη των κρατών μελών. Η ΕΕ27 συμφωνεί σε κοινούς κανόνες για το καθεστώς απασχόλησης των εργαζομένων στις ψηφιακές πλατφόρμες. Τα κοινωνικά δικαιώματα εφαρμόζονται ισότιμα για όλους σε όλα τα κράτη μέλη.

Τα παραπάνω θα οδηγήσουν σε απρόσκοπτη λειτουργία της ενιαίας αγοράς, (αποφυγή κοινωνικού ντάμπινγκ) και σε ενίσχυση της αντοχής των οικονομιών καθώς θα μπορεί να αντιμετωπίζει συντονισμένα τους κλυδωνισμούς. Επιπλέον θα ενισχυθεί η διεθνής θέση της Ευρώπης.

Στην περίπτωση αυτή μπορεί η ΕΕ να προχωρήσει στη σύσταση ευρωπαϊκών αρχών, όπως για παράδειγμα ευρωπαϊκή επιθεώρηση εργασίας, ευρωπαϊκή υπηρεσία μεταφορών, που θα αναλάβουν την συντονισμό και επιβολή νόμου σε διασυνοριακές καταστάσεις, λειτουργώντας συμπληρωματικά με τις αρχές των κρατών μελών.

Βέβαια η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των 27 κρατών μελών δεν θα είναι εύκολη και δεν θα πρέπει η ανάγκη για συμφωνία να οδηγεί σε πτώση του επιπέδου των δικαιωμάτων και παροχών.

VIII. Οι προτεραιότητες της νέας Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως τις έθεσε η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν⁷

Η νέα Επίτροπος έδωσε τις πολιτικές κατευθύνσεις για τις προτεραιότητες της Επιτροπής της, που αντιστοιχούν σε πρωταρχικές φιλοδοξίες για την Ευρώπη, λέγοντας « Τα επόμενα πέντε χρόνια, πρέπει να συνεργαστούμε για να κατευνάσουμε τους φόβους και να δημιουργήσουμε ευκαιρίες». Οι προτεραιότητες αυτές ήταν⁸:

- Μια Ευρωπαική Πράσινη Συμφωνία
- Μια οικονομία στην υπηρεσία των ανθρώπων
- Μια Ευρώπη έτοιμη για την ψηφιακή εποχή
- Προστασία του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής μας
- Μια ισχυρότερη Ευρώπη στον κόσμο
- Μια νέα ώθηση για την ευρωπαϊκή δημοκρατία

IX. Μια ενδιαφέρουσα τοποθέτηση: Το EAPN για την αντιμετώπιση της πανδημίας του Covid-19

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την καταπολέμηση της φτώχειας αμέσως μετά την εκδήλωση της πανδημίας εξέφρασε ανησυχία για τον τρόπο που η πανδημία θα επηρεάσει τους ασθενέστερους. Για το λόγο αυτό απευθύνθηκε στο Συμβούλιο EPSCO και κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση της πανδημίας με τον ακόλουθο τρόπο:

- Να τοποθετήσει τα κοινωνικά δικαιώματα και τη μείωση της φτώχειας πρέπει στην καρδιά της αντιμετώπισης της πανδημίας του Covid-19
- Να υπερασπιστεί και να ενισχύσει τις ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής περίθαλψης
- Να προστατέψει την απασχόληση, να αποτρέψει την επισφαλή εργασία και αναγνωρίσει εκ νέου την αξία της εργασίας της πρώτης γραμμής

---

⁷ Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, «Μια Ένωση που επιδιώκει περισσότερα, Το πρόγραμμά μου για την Ευρώπη», Πολιτικές κατευθύνσεις για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2019-2024, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_el.pdf

⁸ Οι προτεραιότητες βρίσκονται υπό αναθεώρηση λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19

- Να διασφαλίσει ότι οι φτωχοί δεν θα πληρώσουν με λιτότητα

X. το επόμενο βήμα της συζήτησης

Η κοινωνική διάσταση της Ευρώπης διαρκώς μεταβάλλεται, ωστόσο η απαίτηση για κοινωνική δικαιοσύνη και κοινωνική συνοχή παραμένει πάντα ισχυρή. Η ΕΕ δεν ξεκινάει από το μηδέν, καθώς διαθέτει περιορισμένα αλλά σημαντικά εργαλεία, τα οποία είναι η δυνατότητα νομοθέτησης, η καθοδήγηση, η χρηματοδότηση και η συνεργασία.

Τα μαθήματα από την κρίση του Covid-19 σύντομα θα είναι διαθέσιμα και θα προστεθούν στα προηγούμενα. Η νέα Στρατηγική, όποια κι αν είναι θα τα έχει ενσωματώσει και θα στηρίζεται στην επανειλημμένα διατυπωμένη δέσμευση των θεσμικών οργάνων και των πολιτικών ηγετών για δίκαιη και κοινωνική Ευρώπη, σε εναρμόνιση με τον ΕΠΚΔ και τους ΣΒΑ των ΗΕ.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2017

Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, «Μια Ένωση που επιδιώκει περισσότερα, Το πρόγραμμά
μου για την Ευρώπη», Πολιτικές κατευθύνσεις για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή
2019-2024,

EAPN, Covid-19 and the fight against poverty

Πηγές internet

<http://europa.eu/>

https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_el.pdf

https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_el.pdf

<https://www.eapn.eu/eapn-statement-on-covid-19/>